

Pallabres del Presidente de l'Academia

Sres. Académicos y académiques, autoridaes, amigos y amigos:

Esti añu, el *Día de les Lletres Asturianas* tien un tastu especial. Nun sé si ye pol salitre qu'arrecien-de, pol ocle o por sentir esta bona acoyida que se persiente. Nosotros, los que venimos de tierra adien-tro, como dicía una canción d'hai dos siglos tresmitida per Xovellanos¹, tamién vamos a sentinos a gustu acordándonos d'aquello que yá sabe a entamu braniegu: *Vengo de San Llorienzu de la tierra/Vo pa San Llorienzu de la mar*. Y ye que pa toos nosotros, afitándolo o tapeciéndolo, tamién dicimos de Xi-xón lo que naquel entós cantaben al afayase perbién nesta ciudá: *Enguedeyéme, más enguedeyéme/nun-ca me pudi desenguedeyar*.

Enguedeyar ye la pallabra. Un verbu guapu que desanicia tou sentíu peyorativu pa realzar los aspeu-tos meyores de lo que ye un compromisu continuáu y prestosu. De xuru qu'esi ye'l sentíu que güei tien tamién pal nueu miembru d'honor de l'Academia, James W. Fernández McClintock que va yá muncho llegó de lloñe a la tierra que lu enguedeyó pa siempre y a la que tolos años vien darréu como si se trata-re d'un ritu d'obligáu venceyamientu.

Dende la so casa de Cangues cuantayá que, nel silenciu del que nun nagua por festeyos nin amoria con homenaxes, estudia y anda'l país, observa, toma notes, fai xuicios y comparances que llueu escribe porque Asturias y la so xente son un bon archivu onde les informaciones son bayuroses pa les ciencies humanes, pa l'antropoloxía. Ési ye'l so méritu, l'estudiu fechu cola discreción del home prudente y sa-biu. Acabamos d'oyer, per boca del Dr. González-Quevedo, lo que ye una biografía enllena d'ayalgues científiques, y tamién d'esmolimientu hispánicu pero sobre too asturianu. El Prof. McClintock dibuxó-lo arrémente con pallabres de B. de Duguésclín que cueyen asina tol puxu del que sabe asitiase nel llugar que-y corresponde: *Nin quito nin pongo, re, pero ayudo al mio señor*.

¹ En carta a González de Posada de 5/12/1804. *Correspondencia IV*.

Quiciabes por eso alcuenta ente nós la reconocencia sana de quien lu conoz nel so valir, nos sos méritos, nel so llaborar, nel so sentir. Pero quiciabes por eso la sociedá asturiana nun sabe del so facer o malpenes guarda dalguna curtia información del so trabayu. Tierra gafa la nuesa, con voceros que glayen lo ruino y tapecen lo que tien daqué sofítancia. Duru exerciciu'l de la cultura nesta tierra crespa, a nun ser que se faiga d'ello un verbeneru y entremez de balagories qu'inventen ciudaes imperiales, protestantes prehitlerianos, pieslles categoriales y penes de muerte. Si se fai asina, si asina s'actúa, entós sí, ente'l baturiciu y la falta de rigor de xuru que conocerán a ún, alabaránlu, aponderaránlu tracamundian-do'l bon sentíu de los que xustamente merecen fama.

Querú Jim, tu escoyisti otru camín, xusto'l camín contrariu qu'empobina a la non reconocencia, el que describes con finura nes páxines de los tos llibros o artículos y del que con entusiasmu fales de continuo cuando nos deprendes qué hai d'unidá y dixebra na vida cultural d'Asturies. Tu fales de la cultura d'Asturies. Tu entusiasméstete cola cultura asturiana. Pero ési foi'l to enquivocu: si dixeres lo contrario, si negares la so esistencia, si arrenegares de la so llingua, entós, perseguro, entóncenes conoceríate l'Asturies oficial y celebraríente nes llurígues del poder.

Si equí quixeres llograr nome seríate abondo con escribir coses como que'l "idioma de Asurias fue siempre el español, el castellano porque el bable era el leonés y aquí, en Asturias, se empezó a hablar castellano cuando la Corte se marchó a León. ¿Y sabe por qué se hablaba castellano? Porque los asturianos querían diferenciarse de los leoneses²".

Si equí dixeres eses pallabres, modéliques d'unes primeres lletres mal adeptendíes, d'unes llectures faltes de sindéresis y d'una sinchapeta perprobada..., si les dixeres y-yos axuntares llueu insultos y milenta incontinencies verbales, podríes ser caderalgu de filosofía n'Uviéu, eméritu de la so Universidá y hasta te pondríen al frente d'una fundación que, llevando'l to nome, pagaríen con dineru públicu. Si fexeres asina, sedríes conocíu y pernombrau porque esa ye la reconocencia que l'Asturies oficial fai a los que maldicen la so cultura y se burlen del so idioma.

Otra Asturies

De toes maneres esa ye namái una parte de la realidá. Hai otra xente, hai otra Asturies, bien destremada: la d'aquellos que, en pallabres emprestaes por Albert Camus, (*L'home révolté*): "fan avanzar la Hestoria, aquéllos que, cuando fai falta, esguedéyense a la so escontra". Esti mesmu añu, contra la hestoria oficial, levantóse otra Asturies, u t'inxeres cola to presencia, y foi un modelu de llucha ciudadana: organizóse, manifestóse y esixó un tratamientu digne nel Estatutu d'Autonomía. Esa Asturies quería que-y contaren otra hestoria (la que la asitiare acordies colos fechos d'esta xente), quería otra llegalidá (la que nun-y diera menos posibilidaes qu'a otros pueblos), quería otra llingua (la d'esti país y non sólo la que-y impunxeron na enseñanza y na Alministración).

² *La Nueva España* de 17.4.98.

Y l'Asturies oficial, l'Asturies de les burocracies partidistes, la de la obediencia a intereses foriatos, volvió'l llombu a eses demandes siguiendo cola mesma hestoria de la dependencia mísera, de la llegalidá que discrimina y de la llingua que torguen y prohíben. L'Asturies oficial afondó na falsedá al falar de que se llogren les mesmes competencies que tienen otres tierres. Amiyónos na humillación al rebaxar la nuesa entidá hestórica. Sacrificó la llingua nun-y dando'l tratu que necesita y merez. Volviendo a Camus, l'Asturies oficial non sólo nun fai avanzar la Hestoria, tampoco nun defende la dignidá de los vivos nin va arrecoyer denguna bona collecha. Naide-yos pide que con Rabelais faigan que Gargantúa llogre un nueu país onde'l "fai lo que quieras" seya l'únicu criteriu de vida y de gobiernu, pero sí se-yos encamienta que bien taría que supieren qu'a la "xente llibre y bien nació y bien enseñao, si trata con persones honraes, prúye-y fuxir del viciu y acoyer la virtú y l'honor, pero si esa xente ve que lo frenen apechugándolo entós pue llevántase y frayar el xugu que-y pesa".

Y el xugu yá pesa. Y pesa y fadia porque nun se soluciona nengún problema plantegáu: nun se xeneraliza la enseñanza sinón que se torga per tolos medios; nun ta afitada con seguranza la llingua na comunicación sinón en requexos onde, n'escosándose la subvención, desanícienla ensin dexar resultáu granible. Nun ta la toponimia iguada sinón más y más llacerosa en toles nueves indicaciones. Pero non sólo esto: lo qu'hai ye un decidíu enfotu de prohibir y desprestixar l'idioma en tou usu públicu percima lo qu'aconseya la prudencia y el bon xacú. Estos mesmos díes daba anuncia'l PP de la posibilidá de recurrir contra l'Ayuntamiento de Xixón porque a la llingua, perprobamente, reconocíase dalgún curtiu valor nunes oposiciones. Apocayá, con una priesa alloriada, el mesmu partíu foi a la escontra de la oficialidá de los conceyos atopando una increíble collaboración paralizadora nel a toes lluces siempre lentu Tribunal Superior de Xusticia. Faigamos comparanza porque, tres meses dempués, el Tribunal Supremo afitaría que'l *toro d'Osborne* llevántau na autopista Serín-Avilés habrá caltenese "pol so interés estéticu o cultural". El *toro* imperial, d'ellos, tien xueces favoratibles pero non la llingua del país a la que persiguen porque pa nada quieren que valga. Y mentanto, de la mesma traza, el castru de Ciellagú seguirá ensin xueces que lu defendan y Asturies toa entera esbarrumbada y desfecha, víctima de los propios, maltratada polos ajenos.

Aclarémoslo con otru exemplu: el trespasu de competencies educatives fadrá que nes Islles Baleares, sólo por razón d'enseñanza de la llingua autóctona, se perciban tolos años 1.500.000.000 pesetes. El Principáu d'Asturies, que por cuenta la so demografía podría doblar eses cifres, perderá cuasimiente tres mil millones por nun ser l'asturianu llingua oficial. Agora yá sabemos qué intereses gobiernen Asturies y qué intelixencia práctica.

Mañana dirános el mesmu conseyeru que conoz estos datos³, y dirá-yoslo a los profesores en paru o a los profesores asturianos que tuvieron que colar fuera, que ye imposible qu'Asturies xeneralice l'asturianu y cuerra colos gastos de la escolarización del idioma.

"Llei del bable"

Esi ye'l corolariu que podía aguardase d'un Estatutu d'Autonomía fechu non pa encadarmar y dar pu-

³ Según la radio y TV del 27.4.98, tapecíos na prensa escrita.

xu al país sinón p'afondar nos problemes y amaliñalos ensin resolver migaya. Casos como esos tampoco nun va iguales la llamada llei de promoción y usu pautada na Xunta Xeneral. La llegalidá qu'acaben d'asitiar, asina d'insuficiente y curtia, va ser inoperante porque'l camín escoyíu nun ye l'afayadizu: quixo dise a la gueta d'un sucedaneu pero lo qu'alconstrarán sedrá un camín llaráu d'escayos. Esi camín abiertu a la escontra de la voluntá de munchos ye una vía pa la confrontación de tolos díes y tien ente los responsables al Gobiernu del PP y a los que con él s'axuntaron arrenunciando a la cooficialidá. L'Academia opúnxose a esta llei porque l'oxetivu pol que naguaben nun yera iguar un problema sinón esviar l'atención del fondu y verdaderu problema políticu plantegáu, qu'ehí ta anque testeronamente digan ignoralu. Habrá problema mentanto nun afiten la oficialidá. Nun ye esto una amenaza, ye constatar la previsión d'un enguedeyu alendáu y favorecíu, d'un deterioru afaláu polos que gobiernen.

Reorganización y resistencia

Los fechos talmente como se nos presenten nun mos dexen acollumar un tiempu escamplu nin aconseyen afalagar la idea de dexase nes manes de la galbana. Too mos fai pescanciar que na fosca amarraza pola defensa de los drechos llingüísticos, ha siguise na llinia de la llucha pola supervivencia, a la gueta del convencimientu, de la organización y de la militancia. Del convencimientu porque tenemos que persaber los argumentos y encontos y razones pa llevalo too darréu a la discusión colos más curtios o colos más intransixentes; de la organización porque entá ye mucho lo que tien que se facer pol idioma y pol so usu dientro de tolos grupos, asociaciones, sindicatos, partíos, y mucho lo que tien que s'algar de la collaboración ente toos; de la militancia porque, anque a los floxos-yos paeza una llamada ensin xacú, a les persones intelixentes y xeneroses nun se-yos escapa que nada se mos concede con rellumantes discursos anque mos acompañen toles razones humanes.

Pero convencer, organizar, militar nun ye abondo si nun mos enconta'l bon xuiciu que mos alloñe del sectarismu y de la irracionalidá. La nuesa llucha por una Asturias culturalmente llograda sofítase nel tratu igualitariu non nel frayamientu y amenorganza de naide. L'Asturies asturiana, culturalmente fecha, nun pue amaliñase cayendo nel simplismu de la dotación cromosómica o de les virtualidaes curatives de la sidra. Pero a l'Asturies pola que mos esguedeyamos que naide escurra facela de menos colos argumentos fatos y los fechos de comedia fata tan mal representada polos enemigos del país. Nosotros nun damos les cartes d'identidá nin los carnés de la nación asturiana pero sí sabemos que nun hai un res d'asturianidá nos que renieguen d'esta tierra, nos que desfiguren la cultura, nos qu'arrequexen la llingua, nos que nun defenden, perdafechu, les posibilidaes toes de los ciudadanos.

Ye, el d'agora, un tiempu pa falar arrecho teniendo les ideas clares pero p'actuar con tola fuercia qu'aconseyen estos años d'esperiencia brutal y de silenciu que veces asgaya mos imponen. Ye la hora de facer que la xuventú tapeza les males herencies pasaes y cueya les riendes qu'empobinen a resultaos más granibles. Pero ye la hora tamién de saber que tamos asitiaos nun llugar de privilexu porque la llucha d'estos años nun foi erma nin inútil. El cambéu que se produxo na nuesa sociedá foi grande. Sabémoslo: la gran mayoría social acueye l'asturianidá como cosa normal y non problemática. Partíos y grupos socia-

les hasta apocayá contrarios o esfrecíos na cuestión idiomática y cultural entamen a entender lo que de valoratible se pieslla nella. Los mesmos militantes de les fuerces más conservadores y contraries a la llingua, cola so actitú comprensible o cola so simpatía asoleyada, tán dexando ver que namás una percurtia minoría de dirixentes, la que corta la llibertá de falar y votar a telefonazu llimpiu, ye'l verdaderu problema pal bon entendimientu y la responsable de qu'a la nuesa xente se-y furte dineru y oportunidaes.

L'Asturies que mira al nueu sieglu va resolver los sos problemes non solo porque va recuperar la propia llingua y la cultura sinón porque recobrando la fala y la sencia y l'autoestima tendrá puxu y cuayu pa llograr les estayes que namái a los enxencles y ablayaos yos-abulten inalgamables. Ésti ye un país con problemes pero siempre salimos alantre porque fomos un pueblu con iniciativa cuando fixo falta. Ésti foi un país difícil pero lo nueso foi una xente solidario y fachendoso y con enfotu. Ésti nun foi un país ricu pero tuvo na estimanza de sí mesmu l'ayalga más valoratible.

Esa identificación de la nuesa xente hai que sofitala anque fuxamos de dellos aspectos que la folclorización o'l desatín fixeron poco prestosos. Ser asturianos, l'asturianidá pola que naguamos, nun ye allabanciar acriticamente la tradición nin acoyer cualquier filván del tipismu. Ye otra cosa dixebrada, ye un sentimientu que mos xunce y una voluntá que mos enllaza.

*Madre n'ayén, Asturias nuestra,
daquién xibló'l to nome
d'agua y nublaos dende la mala dicha,
daquién que nun quixisti colos velos traidores,
pero foi pa contigo.
Agora que te cubren, que te sangren los pulsos
y tu guardes la calma pol porgüeyu,
cuenta al to pueblu santu que nada ye infinito,
que la paciencia acaba, que daqué tovía llega,
que tovía los muertos van ser la muerte nuestra,
y que yá nun callamos.
Fala del to raigón descomanáu.
Dexa'l falar pa tí, dexa la confianza,
madre bendita, acueye la mirada
de tantu dios paráu, escueye les palabres
que refieren contigo la to estensión,
dinos pa siempre que yá nun te resistes⁴.*

⁴ Lourdes Álvarez, *Poesía escoyida*. Xixón, 1997, p.76.